

ELDREPOLITISK PROGRAM 2018-2021

Nordland fylkes eldreråd

Forord	4
Innledning	6
Framtida i Nordland – Visjonen om et samfunn for alle	6
Nytt lovverk	7
Etablering av eldreråd	7
Kommunelovens kapittel 10B	7
Eldrerådenes rolle	8
Oppgaver og ansvar	8
Aktive eldre	9
Helse og trim	9
Tiltak	10
Samfunnsengasjement	10
Tiltak	10
Overføring av erfaring og kunnskap	11
Tiltak	11
Arbeidslivet og eldre	12
Eldre som ressurs	12
Frivillig arbeid	12
Tiltak	13
Bolig og universell utforming	14
Borte bra, men hjemme best	14
Tiltak	14
Helse og omsorg	15
Forebygging av sykdom	15
Tiltak	16
En verdig eldreomsorg	16
Tiltak	17
Kultur og sosiale relasjoner	18

Å delta i kulturelle aktiviteter er et grunnleggende behov også i eldre år 18	
Ensomhet.....	18
Tiltak.....	19
Minoriteter.....	20
Innvandrere, urfolk og andre nasjonale minoritetsgrupper.....	20
Tiltak.....	20
Service.....	21
Møteplasser.....	21
Tiltak.....	21
Andre tjenester/servicetilbud.....	21
Tiltak.....	22
Transport.....	23
En forutsetning for aktiv deltakelse.....	23
Tiltak.....	23

FORORD

Nordland fylkes eldreråd legger med dette fram revidert eldrepolitisk program for perioden 2018 – 2021

Eldrepolitisk program er ment å være et verktøy for fylkeskommunen og fylkeseldrerådet i arbeidet med å virkeliggjøre fylkeskommunens visjon om å gjøre Nordland til et godt fylke å bo i, også for den eldre del av befolkningen.

Eldrepolitikken formes gjennom politiske beslutninger nasjonalt, i fylkeskommunen og kommunene. Her kan og bør eldrerådene spille en rolle ved å engasjere seg i saker som angår eldre. **Eldrerådene har en meget viktig rolle i å påvirke og synliggjøre eldrepolitikken.** Eldrepolitikken omhandler alle forhold som påvirker Eldres levekår. Dette betyr at eldrerådene må engasjere seg på mange områder. I praksis vil det si de generelle levekårene i samfunnet, også levekårene for barn og unge. Livskraftige samfunn behøver alle generasjoner. Dersom de unge flytter, blir de eldre sittende igjen og nettverk forvitret.

Eldrerådene må jevnlig evaluere egen virksomhet og forholdet til de styrende organer. Arbeidsforholdene, hvor økonomi og sekretærhjelp er vesentlige elementer, må legges til rette for at arbeidet i eldrerådet skal fungere effektivt. Dagens arbeidsforhold for eldrerådene i fylket varierer. I noen kommuner har eldrerådet møte- og talerett i kommunestyret/bystyret, og i noen kommuner får eldrerådene innpass i komitéer og utvalg, slik at kommunen kan dra nytte av de Eldres kunnskap og erfaringer. I andre kommuner er det fortsatt en jobb å gjøre før arbeidsforholdene for eldrerådene er slik vi ønsker.

Nordland fylkes eldreråd er tilfreds med at fylkeskommunen har lagt til rette for at arbeidsforholdene for eldrerådet skal være gode.

Alle 44 kommunale eldreråd i fylket ble i brev av 11. juli 2017 invitert til å komme med innspill til revidert eldrepolitisk program, og tolv eldreråd benyttet seg av muligheten. Forslag til revidert program ble sendt til alle kommunale eldreråd 23. november 2017. Flere kommunale eldreråd har kommet med nyttige innspill som er innarbeid i planen.

Fylkeseldrerådet håper at Eldrepolitisk program 2018-2021 vil være et nyttig verktøy både for fylkeskommunen, fylkeseldrerådet og for de kommunale eldrerådene i arbeidet med å gjøre Nordland til et godt fylke å bo i for alle og stimulere til at eldre, med sin erfaring og kompetanse, sees på som en stor ressurs for samfunnet.

Fylkeseldrerådet anbefaler at eldrepolitisk program legges til grunn for arbeidet i eldrerådene i fylket og for det videre arbeid i utvikling av eldrepolitikken i fylket.

Bodø, 21.mars 2018

Kari Sletten
leder

Karsten Kristoffersen
nestleder

Ingvill Klausmark
medlem

Andreas Moan
medlem

Bjørn-Helge Hansen
medlem

Grete Bang
fylkestingsrep. AP

Joakim Sennesvik
fylkestingsrep. H

Mai-Helen Walsnes
varamedlem

INNLEDNING

Framtida i Nordland – visjonen om et samfunn for alle

I fylkesplanen for Nordland for perioden 2013 – 2025 (jf. fylkestingssak 8/13) finner vi følgende visjon:

”Nordland skal være et inkluderende samfunn der alle har mulighet til å delta og bidra ut fra egne forutsetninger. Gjennom at alle grupper deltar i arbeids- og samfunnslivet, blir samfunnet mer dynamisk, nyskapende og mangfoldig. For å leve et godt og meningsfullt liv i Nordland, må alle få muligheten til å bruke sine ressurser på en nyttig og meningsfull måte både for seg selv og samfunnet.”

I fylkesplanen for Nordland er ikke gruppa eldre spesielt omtalt, men fylkesplanens visjon og overordnede mål gjelder naturligvis for alle som bor i fylket.

Nordland fylkesting har vedtatt en handlingsplan for universell utforming, Universell utforming – Et samfunn for alle 2014-2017 og ny regional handlingsplan er under utarbeidelse. Et universelt utformet samfunn er et samfunn hvor det er tilrettelagt for at alle skal kunne bruke samme løsninger. Dette gjelder alt fra bolig, transport, kulturtilbud og tekniske løsninger. Dette er et gjennomgående perspektiv i Eldrepolitisk program 2018-2021, og en forutsetning i tiltakene i programmet. Fylkeseldrerådet vil bli involvert i arbeidet med ny regional handlingsplan for universell utforming.

NYTT LOVVERK

Kommunelovens kapittel 10 B

Særlovene Lov om eldreråd og Lov om råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne er erstattet av nytt lovverk og innlemmet i ny kommunelov. Denne trådte i kraft 1. juli 2017. Forskriftene er i mars 2018 ikke ferdige.

«Kommunestyret og fylkestinget skal selv velge et eldreråd og et råd for personer med funksjonsnedsettelse. Flertallet av medlemmene i eldrerådet skal på valgtidspunktet ha fylt 60 år. Kommunestyret eller fylkestinget kan selv velge et ungdomsråd. Ungdomsrådet skal ha en valgperiode på inntil to år. Medlemmene i ungdomsrådet skal på valgtidspunktet ikke ha fylt 19 år. Rådene er rådgivende organer for kommunen eller fylkeskommunen og har rett til å uttale seg i saker som gjelder henholdsvis eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom.

Kommunestyret eller fylkestinget kan selv etablere en annen medvirkningsordning for ungdom enn et ungdomsråd. Andre ledd andre og tredje punktum og tredje ledd gjelder tilsvarende for funksjonstiden og oppgavene til en slik annen medvirkningsordning og valgperioden for representanter til ordningen. Departementet gir forskrift om oppgaver, organisering og saksbehandling for rådene og en annen medvirkningsordning for ungdom.»

ETABLERING AV ELDRERÅD

Følgende står om etablering av eldreråd i kommuneloven.

«Kommunestyret og fylkestinget skal selv velge et eldreråd og et råd for personer med funksjonsnedsettelse. Flertallet av medlemmene i eldrerådet skal på valgtidspunktet ha fylt 60 år.»

I tillegg til at etablering av eldreråd er forankret i kommunelovens kapittel 10B er det også i tråd med FNs prinsipper for eldre i verden vedtatt av FN i 1991, hvor det under hovedområdet "deltakelse" står:

"Eldre skal forbli integrert i samfunnet, delta aktivt i utforming og gjennomføring av politikken som direkte angår deres velferd, og dele sine kunnskaper, ferdigheter og erfaringer med yngre generasjoner."

Eldrerådet oppnevnes av fylkestinget. Det skjedde første gang i februar 1992.

Eldrerådet har sju medlemmer: fem skal være alderspensjonister foreslått av pensjonistforeninger o.l., og to er politisk oppnevnt av og blant fylkestingets medlemmer. Alle eldrerådets medlemmer har personlige varamedlemmer.

Nordland fylkes eldreråd har eget reglement vedtatt 18. juni 1992 og senere revidert 23. september 1996, 11. september 2000 og 16. juni 2008. Når forskriftene til ny kommunelov er ferdig må reglementet gjennomgås slik at det er i overensstemmelse med det nye lovverket.

ELDRERÅDENES ROLLE

Oppgaver og ansvar

Eldrerådet skal sikre at eldres syn på saker som angår eldre, blir en del av grunnlaget for de avgjørelser som fattes, og rådet skal opptre tverrpolitisk og uavhengig. Det vil i praksis si at eldrerådets tilrådinger gis uavhengig av partipolitiske standpunkter.

Fylkeseldrerådet har ingen overordna funksjon i forhold til de kommunale eldrerådene. Men saker/tiltak som blir initiert av fylkeseldrerådet, bør tas tak i av kommunale eldreråd.

Fylkeseldrerådet får naturlig en oppgave med å være bindeledd mellom de enkelte kommunale eldrerådene og formidle informasjon om saker av felles interesse. De kommunale eldrerådene kan formidle saker av felles interesse til fylkeseldrerådet.

AKTIVE ELDRE

Helse og trim

Den viktigste faktor for god helse i eldre år er den enkelte selv

Innledningsvis det viktig å minne om at de eldre har selv et ansvar for egen helse ut fra den enkeltes forutsetning. God adferd når det gjelder helse er en forutsetning for en god og aktiv alderdom. Deltakelse i organisert fysisk aktivitet som trim/trening i regi av frisklivsentraler og eldresentre kan være en god investering både når det gjelder egen helse og sosialt fellesskap. Det beste vil være om flest mulig har godt innarbeidede rutiner for fysiske egenaktiviteter før de blir pensjonister. Økt fysisk aktivitet ser ut til å være en trend i tiden. Det lover godt for helsesituasjonen for framtidige eldre. I denne utviklinga spiller folkehelsearbeidet en viktig rolle. Det bør derfor fortsatt satses på å styrke folkehelsearbeidet.

Imidlertid vil det være slik at mange forhold vil spille inn når det gjelder den enkeltes helse. Sviktende helse vil ofte være en begrensende faktor. I grissgrendte strøk kan mangel på kollektiv transport eller nettverk føre til lav deltagelse i fellesarrangement og aktiviteter. Mange eldre blir derfor sittende alene. Transportordning for eldre og funksjonshemmede (TT-ordningen) er et viktig virkemiddel for deltagelse i ulike aktiviteter.

Vi har alle et ansvar for å være med å bygge nye nettverk for mennesker som har behov for det. Naboer, pensjonistforeninger og det offentlige samfunn må være seg dette ansvaret bevisst. I tillegg til de personlige fordelene dette vil ha for den enkelte, vil det også kunne ha positive økonomiske konsekvenser for samfunnet som helhet.

Tiltak

- Den enkelte skal søke å aktivisere seg selv.
- Den enkelte kommune må ha fokus på forebyggende arbeid gjennom økt satsing på folkehelsearbeid.
- Hverdagsrehabilitering er viktig for å forebygge, og bør være et tilbud av forebyggende karakter til alle som trenger det i kommunene.
- Sosial aktivitet og deltagelse i pensjonistforeninger mv.
- Det er spesielt viktig å holde seg i fysisk god form. Tiltak for eldre må fastsettes i et eget program for den enkelte kommune og det enkelte fylke.
- TT-ordningen skal brukes aktivt for å få økt aktivitet blant eldre og ordningen må gjelde også etter at man er flyttet til omsorgssenter/sykehjem.

Samfunnsengasjement

I Norge er det ikke tradisjon for at eldre deltar i offentlig virksomhet. Statistikk viser at etter fylte 60 år reduseres Eldres deltagelse i offentlig virksomhet dramatisk.

De eldre føler seg tilsidesatt og samfunnet går glipp av den erfaring, fagkunnskap og arbeidskapasitet de eldre representerer.

For å øke Eldres deltagelse i offentlig virksomhet er det viktig at fysiske forhold legges til rette. Mange eldre sliter med dårlig hørsel.

De politiske partiene er lite flinke til å nominere eldre mennesker på sine lister i forbindelse med valg. Derfor blir så få eldre valgt inn i styrende organer. De fleste som går over i pensjonisttilværelsen, ønsker å disponere tida si mer fritt og ikke binde seg opp for lange perioder. Valgperioden på fire år virker for mange eldre som en lang periode å binde seg for.

Her kan det nevnes at dagens fylkesting i Nordland har 45 representanter. Av disse er én passert 70 år og fire er mellom 65 og 70 år.

Tiltak

- Den enkelte bør engasjere seg i til samfunnsnyttige oppgaver.
- Saker som gjelder Eldres levekår kan best ivaretas gjennom engasjement i politiske partier evt. pensjonistorganisasjoner.
- For å styrke Eldres innflytelse må eldre rekrutteres til politiske verv på alle nivåer.
- Eldreråd gis tale- og forslagsrett i kommunestyre og fylkesting.
- Eldre bør i større grad oppnevnes i forbindelse med oppretting av relevante utvalg
- Alle møterom i kommunene må ha montert teleslynge.
- Kommunale publikumsområder, som servicetorg og møterom må være universelt utformet.

Overføring av erfaring og kunnskap

Eldre har viktig kunnskap, holdninger og erfaring - både faglig og sosialt - som samfunnet trenger. Det er en utfordring for samfunnet å nyttiggjøre denne kunnskapen og erfaringen på en god måte, f.eks. innfor utdanning, opplæring og organisasjonsarbeid. Samfunnet skal legge til rette for livslang læring for alle.

Samtidig medfører den teknologiske utviklinga at eldre behøver opplæring for å kunne ta i bruk ny teknologi som innføres på stadig flere områder. Det er behov for møteplasser der eldre og unge kan møtes og delta i felles sosiale aktiviteter, og dele kunnskap og erfaringer.

Tiltak

- Tiltak for at unge og eldre møtes, som samarbeid mellom barnehage/skole og eldreomsorg, eller konferanser med Generasjonsperspektiv.
- Samarbeid på tvers av virkemiddelordningene Den kulturelle meisen, -spaserstokken og – skolesekken for å skape møteplasser mellom generasjoner.
- Samfunnet skal i størst mulig grad benytte de eldres kunnskap og erfaring.
- Tiltak som «skolebesteforeldre» og «lesevenn» bør iverksettes.
- Utveksling av kunnskap og ferdigheter mellom unge og eldre, f.eks. gjennom datakurs og kurs i ulike håndverksaktiviteter.
- Kontakt og samarbeid mellom ungdomsråd og eldreråd.
- Bruke Frivilligsentralen som koordinator.

ARBEIDSLIVET OG ELDRE

Eldre som ressurs

For mange eldre vil det være positivt å delta i arbeidslivet etter oppnådd pensjonsalder. Dette vil også komme samfunnet til gode. Forholdene må derfor legges til rette slik at eldre kan delta i arbeidslivet så lenge de ønsker. Den demografiske utviklinga og samfunnets behov for arbeidskraft gjør også at dette er både ønskelig og nødvendig.

I 2030 vil det være flere over 67 år enn under 15 år. I følge Statistisk sentralbyrås beregninger vil Nordland i 2030 ha 54170 personer over 67 år, og av disse vil 18718 være over 80 år, mens det vil være 43666 personer mellom 0-15 år. I dag er forholdet 41697 over 67 år og 43329 personer under 16 år.

Denne endringa med hensyn til alderssammensetning i befolkninga vil få store følger for arbeidslivet. Det vil bli relativt færre yrkesaktive som skal betjene samfunnet og den økende gruppen av eldre. Dette gir utfordringer både når det gjelder omsorgsoppgaver, men også mht samfunnets behov for arbeidskraft generelt.

Det blir nødvendig med tiltak for å ta i bruk den ressurs som den eldre befolkningen representerer. Et av disse tiltakene kan være å få eldre til å stå lenger i arbeid.

Det er viktig at tiltak og problemstillinger i denne sammenheng blir drøftet og avklart i nært samarbeid med de eldre selv og de eldres organisasjoner.

Frivillig arbeid

De eldre utgjør også en stor ressurs for frivillig arbeid. Fylkestinget vedtok i desember 2013 en egen Frivillighetsplan Nordland (jf. fylkestingssak 121/13). Statistisk sentralbyrå har beregnet at frivillig sektor produserer verdier for mer enn 130 milliarder kroner (2015) per år på landsbasis. Response Analyse viser til at det er et potensiale for å få flere eldre til å delta i frivillig arbeid. Det bør derfor være et mål å øke eldres deltakelse i frivillig arbeid.

I omsorgssektoren er behovet for frivillig arbeid stort. I regjeringens plan for omsorgsfeltet «Omsorg 2020» kan man lese at om lag halvparten av befolkningen deltar i frivillig arbeid i løpet av et år, men under 10 % av det "ubetalte" frivillige arbeidet i Norge skjer innenfor omsorgssektoren. Det er et behov for økt frivillig innsats på helse- og omsorgsfeltet og det er gode muligheter til å engasjere i frivillig omsorgsarbeid. Organisering, veiledning og motivasjon er viktig for å rekruttere og beholde frivillige. Frivilligheten er i endring, og det er viktig at vi klarer å nå nye potensielle frivillige.

Systematisk nettverksarbeid kan bidra til å rekruttere og beholde frivillige og kartlegge og koble brukerens nettverksressurser. Det er videre viktig å utvikle arenaer for frivillighet og videreutvikle samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor. Erfaringer viser at frivillig arbeid blant eldre utløses av aktivitet ved lokale eldresentra, eller systematisk arbeid for å invitere frivillige og pårørende inn i sykehjem og dagtilbud.

Det er behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget om frivillig sektor. Forskningsprogrammet om sivilsamfunn og frivillig sektor i regi av Kulturdepartementet, er et viktig virkemiddel i denne sammenheng. I programperioden 2014–2020 legges det særlig vekt på behovet for ny kunnskap om relasjoner og samspill mellom sivilsamfunn, frivillige organisasjoner og andre samfunnssektorer og om hvordan dagens samfunnsengasjement tar nye former. Helse- og omsorgsdepartementet deltar i programmet.

Tiltak

- Det må innføres et generelt forbud mot aldersdiskriminering og aldersgrenser bør endres.
- Arbeide for fleksible seniorordninger for eldre arbeidstakere.
- De eldres organisasjoner bør arbeide for en mer fleksibel pensjonsalder.
- Etablere ordninger med fleksibel kombinasjon av pensjon og lønn.
- Stimulere til at det lages frivillighetsplaner i alle kommunene, hvor det også må komme frem hvordan kommunen ønsker å samarbeide med frivillig sektor på området omsorg.
- Etablere frivilligsentraler i alle kommuner.
- Frivilligkoordinator.
- Styrke kunnskapsgrunnlaget om frivillig sektor gjennom forskning.

BOLIG OG UNIVERSELL UTFORMING

Borte bra, men hjemme best

I Norge har vi tradisjon for å bo i egne, selveide boliger.

Det finnes støtteordninger for at den enkelte skal kunne tilpasse sin bolig til behov som oppstår med alderen, og hjelpemiddelsentraler gir hjelp og støtte der den enkelte må endre boligen på grunn av fysiske begrensninger. Det er ei målsetting at flest mulig skal få oppfylt ønske om å få bo hjemme så lenge som mulig. Det betyr at eneboligen vil være hjemmet for mange eldre i lang tid framover. Men samtidig viser ny tendens at stadig flere velger å endre boform i eldre år.

Stadig flere velger sentrumsnære tilrettelagte boliger med spesielle kvaliteter. Dette gir blant annet eldre par muligheter til å bo lengre sammen. Tilrettelagte boliger med tilbud om kjøp av ulike servicefunksjoner vil sannsynligvis være en boform som kommer til å øke sterkt i tida framover.

For ektepar/samboere vil økonomien spille en viktig rolle. Når den ene må flytte til sykehjem, vil det økonomiske grunnlaget for den som blir boende igjen i boligen endres dramatisk. Kommunen tar det meste av pensjonen for den som bor på sykehjem. Hvis den gjenværende er minstepensjonist, vil det være vanskelig å bo alene i en enebolig selv om den er nedbetalt. Undersøkelser viser at det er god samfunnsøkonomi i at det offentlige bidrar med betydelige beløp for at den enkelte skal kunne bo i egen tilrettelagt bolig lengst mulig. Kommunene må legge til rette for at innbyggerne kan velge den boform som passer dem best med tanke på alderdommen.

Brukerutvalg for sykehjem og omsorgsboliger bør kunne gi eldre mulighet til å gi råd om hva som fungerer bra og hva som bør endres.

Myndighetenes krav om universell utforming av boliger og økt fokus på og utvikling av velferdsteknologi er faktorer som vil øke muligheten for å bli boende i egen bolig også i eldre år.

Tiltak

- Ved behov for tilrettelegging av bolig for personer med nedsatt funksjonsevne henvender man seg til kommunen. Hjelpemiddelsentralen gir råd og veiledning til tilrettelegging ved behov. Husbanken gir lån/tilskudd til dette formålet.
- Påse at lovverk om universell utforming følges opp på en god måte blant annet gjennom brukarmedvirkning.
- Kommunene må engasjere seg i arbeidet med å få flere utbyggere til å bygge tilrettelagte boliger for blant annet eldre med tilbud om kjøp av ulike servicefunksjoner.
- Boliger uten krav til heis, bør bygges slik at det vil være enkelt å legge inn heisanordninger ved behov.
- Offentlig tilbud om sykehjem/omsorgsbolig/bofellesskap skal bygges etter behov slik at tilbudet er stort nok til de som trenger det.
- Det må etableres brukerutvalg ved alle kommunale sykehjem, omsorgsboliger og øvrig pleie- og omsorgstilbud i kommunen.
- Økt fokus på og utvikling av velferdsteknologi.
- Kommunene må legge til rette for at eldre/uføre kan få bo lengst mulig hjemme.
- Tryggheten i hjemmene må styrkes ved at alarmsystemer kobles direkte opp mot vakthavende personell.

HELSE OG OMSORG

Forebygging av sykdom

I eldre år vil helsen være en vesentlig faktor for den enkeltes livssituasjon og livskvalitet. Selv om eldre mennesker utgjør den klart største pasientgruppen, er debatten om den offentlige helsetjenesten oftest konsentrert om andre og tallmessig mindre pasientgrupper. Den offentlige oppmerksomheten må derfor i større grad omhandle gruppa eldre, og den enkeltes livssituasjon må være avgjørende for hvilke tiltak som iverksettes.

Den store økninga av gruppen eldre vil påvirke fremtidas samfunn. Forebyggende helsetiltak for eldre blir derfor stadig viktigere. Tiltak som omfatter alle aldersgrupper vil skape gode vaner, noe som også vil komme til nytte i eldre år.

Selv om faktorer som arvelighet og sykdommer påvirker hvordan vi eldes, er det helt klart at regelmessig fysisk aktivitet og trening, både kan forebygge og redusere forskjellige aldersrelaterte fysiske og psykiske forandringer. Eldre menn og kvinner kan svært høyt opp i årene forbedre både kondisjon, utholdenhet, balanse, styrke og bevegelighet. Kondisjonstrening kan påvirke risikofaktorer for hjerte-karsykdommer. Styrketrening gir økt muskelmasse og muskelstyrke og bedre funksjonsevne. Fysisk aktivitet og trening påvirker også beinmasse og balanse, koordinasjon og bevegelighet, og dermed reduseres risikoen for fall ulykker og brudd. Det virker også som fysisk aktivitet og trening kan ha positiv virkning på forskjellige psykologiske faktorer og livskvaliteten for eldre mennesker. Kort oppsummert taler de tilgjengelige dataene for at fysisk aktivitet er effektivt for å opprettholde et høyt aktivitetsnivå og en høy grad av selvstendighet hos eldre menn og kvinner

Forebyggende hjemmebesøk er en arena der eldre i kommunen kan få kjennskap til kommunens tilbud både innenfor helse, kultur, idrett og frivillighetsfeltet.

En kartlegging av hvilke tilbud og behov som eksisterer blant eldre i kommunen er et godt utgangspunkt før etablering av tilbudet. En slik kartlegging kan også avdekke behov for nye tilbud i kommunen.

Rus og legemiddelbruk er økende blant eldre i Norge. Det er mange årsaker til dette, blant annet ensomhet, som tap ektefelle og sosialt nettverk. Eldre nordmenn i alderen 65-74 drikker mer enn tidligere. Forbruket av alkohol reduseres etter 80-årsalderen.

Foto: UnnKristin Laber

Tiltak

- Geriatrisk kunnskap og kapasitet skal finnes i den enkelte kommune.
- Lokalsykehusene skal opprettholde tilstrekkelig kapasitet på de områder som er nødvendig i geriatrisk sammenheng.
- Rehabilitering skal gjennomføres for alle som trenger det slik som forutsatt i forskrift for habilitering, rehabilitering, individuell plan og koordinator.
- Det bør etableres en ordning i alle kommuner med forebyggende hjemmebesøk ved fylte 75 år
- Det opprettes stilling som helsesøster for eldre i alle kommuner.
- Lett og tilgjengelig informasjon om helse- og omsorgstjenester som finnes.
- Fastlegen bør behandle alle pasientens plager ved det enkelte besøk.
- Stabil legetjeneste og styrket kompetanse i kommunene.
- Styrke oppfølgingen av eldre pasienter.
- Fylkeskommunen tar initiativ til etablering av samarbeidsavtale med kommunene innen tannhelseområdet.
- Arbeidet med å likestille tannbehandling og legebehandling mht egenandelsordning videreføres.
- Det enkelte kommunale eldreråd bør følge opp hvordan samarbeid om tannhelsetjenesten er organisert på institusjoner i egen kommune.
- Øke innsatsen til forsknings- og utviklingsarbeid innenfor pleie og omsorg, samt geriatri.
- Jobbe for systematisering av frivillig arbeid i fremtidens eldreomsorg.
- Økt samfunnsengasjement og debatt om tema eldre og rus.
- Få ut fakta om risikofylt alkoholbruk og skadevirkninger av de eldres helse.
- Generelle forebyggende tiltak mot rusmisbruk.

En verdig eldreomsorg

Når helsen svekkes av alder og sykdom, er det behov for støtte og hjelp fra samfunnets side. I slike situasjoner blir man sårbar og det skal lite til før man føler at integritet og menneskeverd krenkes. Venner og familie faller fra, og omgangen med andre mennesker reduseres. Dette kan lett føre til ensomhet, noe som både familie og samfunn må være oppmerksom på.

Med "en verdig eldreomsorg" mener vi blant annet et omsorgsapparat som så langt som mulig ivaretar den enkeltes behov for integritet og selvfølelse også i en omsorgs-situasjon. De kommunale pleie- og omsorgstjenestene skal legge til rette for en eldreomsorg som sikrer den enkelte tjenestemottaker et verdig og så langt som mulig meningsfylt liv i samsvar med sine individuelle behov.

De siste årene av livet må også ha et meningsfylt innhold for eldre som kan rammes av demens eller andre lidelser. Fysisk, sosial og kulturell aktivitet hører derfor til omsorgstjenestenes kjerneoppgaver sammen med stell og pleie for de som trenger det.

For å få til det, må brukere og fagfolk gå sammen i kommunene for å skape en helse- og omsorgstjeneste som er faglig sterk med bred og tverrfaglig kompetanse, og som lytter til brukernes egne mål og ønsker.

Tiltak

- Tjenestetilbudet i den enkelte kommune innrettes i respekt for den enkeltes selvbestemmelsesrett, egenverd og livsførsel og skal sikre at medisinske behov blir ivaretatt.
- Tjenestetilbudet må inneholde riktige og forsvarlige boformer ut fra den enkeltes behov og tilstand herunder sykehjemsplasser, omsorgsboliger, bofellesskap og korttidsplasser for avlastning, rehabilitering og akutte tilfeller.
- Tjenesten skal utvikles sammen med pasienter, brukere og deres pårørende.
- Det må arbeides for heving av det faglige nivået i helse og omsorgstjenesten ved å øke andelen personell med helse og sosialfaglig bakgrunn, skape større faglig bredde, med flere faggrupper og økt vekt på tverrfaglig arbeid.
- Tilrettelegge for at ektepar og samboere skal få bo sammen på sykehjem hvis de ønsker det.
- Sørge for bedre folkehelse gjennom mer fysisk aktivitet, forebygging og tidlig innsats.

KULTUR OG SOSIALE RELASJONER

Å delta i kulturelle aktiviteter er et grunnleggende behov også i eldre år

Kulturelle aktiviteter er viktige for alle mennesker. Av ulike grunner kan det bli vanskeligere for eldre å ta del i slike arrangementer. Mange får etter hvert problemer med hørsel og syn, og ofte tas det ikke spesielt hensyn til slike utfordringer. Muligheter for å komme til og fra kulturelle arrangementer blir for enkelte eldre et stort problem. Derfor må det legges spesiell vekt på transportmulighetene i forbindelse med kulturelle aktiviteter.

Ensomhet

Ensomhet er i ferd med å bli en ny «folkesykdom». En av fire sier de er ensomme. Dette gjelder ikke minst eldre. Det er viktig å sette dette temaet på dagsorden og å finne gode måter å møte denne utfordringa på. Her vil frivillig arbeid kunne spille en stor rolle, f.eks. gjennom å etablere besøksordninger i regi av Røde Kors eller andre. Andre eksempler kan være å etablere kontakt mellom skoler/barnehager og sykehjem/eldresentre eller skoler/barnehager og eldre. Forsøk med kjæledyr på sykehjem og eldresentra har vist positive resultat.

Foto: Unn Kristin Laberg

Tiltak

- Aktivt bruk av kulturelle tiltak.
- Der den enkelte av helsemessige forhold er avskåret fra å delta, er det et offentlig ansvar at disse tilbys tilrettelagte aktiviteter.
- Flest mulig eldre må få mulighet til å benytte tilbud i regi av Den kulturelle spaserstokken.
- Evaluere kriterier for Den kulturelle spaserstokken.
- Mer samarbeid mellom virkemiddelordningene som Den kulturelle spaserstokken, Den kulturelle skolesekken og Den kulturelle meisen, for å få mer ut av ressursene.
- Frivilligkoordinatorer i kommunene.
- Ved etablering av aktivitetssenter/møteplasser i kommunen må forholdene legges til rette også for kulturelle aktiviteter.
- Det legges til rette slik at den enkelte kan utøve sin tro og sitt livssyn. Her har sykehjemmene et spesielt ansvar.
- Transportmuligheter må vies spesiell oppmerksomhet i forbindelse med større kulturarrangementer/ kulturbegivenheter. Arbeide for kulturtransporttilbud for eldre.
- Gjenoppta arbeidet med «lyttevenner», et samarbeidsprosjekt mellom skoler og eldre.
- Teleslynge på offentlige plasser/møteplasser.
- Få mer tverrfaglig kompetanse inn i helse og omsorgstjenestene bl.a. innen aktivitet, ernæring, musikkterapi, ergoterapi, psykologi, vernepleie.
- Bekjempe ensomhet og styrke det psykiske helsetilbudet for eldre.
- Etablere kontakt mellom skoler/barnehager og sykehjem/eldresentre.
- Ha mulighet til å ha kontakt med kjæledyr på sykehjem og eldresentre.

MINORITETER

Innvandrere, urfolk og andre nasjonale minoritetsgrupper

Innvandring har medført at mange eldre ikke har norsk som morsmål. Dessuten har vi urfolk og nasjonale minoritetsgrupper (f. eks samer, kvener) som heller ikke har norsk som sitt hovedspråk. For innvandrere må norskopplæring bli obligatorisk. De yngre klarer ofte å tilegne seg det nye språket, mens det kan være vanskelig for de eldre. Når man blir eldre og svekkes, vil ofte det norske språket bli borte og man går tilbake til sitt opprinnelige språk. Språkvansker vil en finne i mange daglige aktiviteter, i skolegang mv. Spesielt i sykehjem, men også på viktige møteplasser, må det legges til rette for kommunikasjon for personer med innvandrer-/minoritetsbakgrunn.

I denne sammenheng er det naturlig å nevne spesielt den samiske befolkninga i Nordland (lulesamer, sørsamer og nordsamer).

Tiltak

- Minoritetsungdom må oppfordres til å ta utdanning innen helse og omsorg. Det blir stadig flere eldre med innvandringsbakgrunn, og da blir det spesielt viktig med noen som kan språket.
- Alle ansatte i sykehjem/omsorgstjenesten skal kommunisere godt med pasienter, pårørende, kolleger, sykehus og andre samarbeidsparter. Det må settes krav til dokumentasjon av norskkunnskaper ved tilsetting.
- Det arrangeres et årlig møte mellom Nordland fylkes eldreråd og sametingets eldreråd.
- Minoritetsbefolkninga må sikres god tolketjeneste når behovet oppstår, for eksempel i møte med helsetjenesten og myndigheter.

SERVICE

Møteplasser

Sosialt samvær er vesentlig for mennesker i alle aldersgrupper. I alderdommen oppstår ofte en ny situasjon på grunn av at nettverk kan forvitne og eldre kan bli mindre mobile. Resultatet kan lett bli at mulighetene for sosial kontakt avtar. Møteplasser der alle generasjoner kan delta og finne seg til rette, vil motvirke tendensen til større skille mellom generasjonene.

En annen type møteplass er også viktige: Møteplasser ute i det fri. Her kan for eksempel nevnes friarealer, små parkanlegg, utvikling av lekeplasser til felles generasjons-møteplasser, grillplasser, gapahuker, eller utplassering av benker/bord. Denne type møteplasser er særdeles viktige i et folkehelseperspektiv.

Her bør det altså fokuseres både på sosiale og fysiske møteplasser.

Tiltak

- Etablere fysiske møteplasser med benker og bord som innbyr til fysisk aktivitet året rundt.
- Tilrettelegge for møteplasser ute i det fri, som turstier med benker og bålplasser.
- Møteplasser/aktivitetssenter hvor eldre kan få kontakt og utøve kulturelle aktiviteter er meget viktig, gjerne også på sykehjemmenes aktivitetsstuer.
- Det bør vurderes å legge til rette for et felles aktivitetssenter for alle innbyggere i alle livets faser.
- Kontakt mellom eldre og barn/unge er spesielt viktig.
- Der forholdene ligger til rette, bør tjenester som kafé, frisør, fotpleie mv. være under samme tak.
- Eksisterende bygg med ledig kapasitet tas i bruk.
- Eiere av kafeer, butikker og andre bedrifter tilbys samarbeid med offentlige myndigheter for etablering av møteplasser.
- Økt samarbeid mellom ungdomsråd og eldreråd.
- Etablere kontakt mellom skoler, barnehager og sykehjem.

Andre tjenester/ servicetilbud

Tilrettelegging av tjenester og servicetilbud kan gi eldre bedre livskvalitet.

Det må sikres møteplasser for kunnskapsutveksling. En løsning kan være at det etableres tilskuddsordninger for eldresentra, besøkstjenester og andre former for møteplasser for kunnskapsutveksling. Eldre må få mulighet til å lære å bruke internett og annen relevant teknologi. Frivillige organisasjoner og ungdommer kan trekkes med i dette arbeidet.

Tiltak

- Vaktmestertjeneste: Kommunal vaktmestertjeneste vil gi den enkelte mulighet til å bo lengre hjemme, spesielt hjelp til snømåking og sandstrøing.
- Frivilligsentraler bør opprettes i alle kommuner. Disse vil kunne iverksette og samordne frivillige aktiviteter til nytte både for hjelper og den som blir hjulpet.
- Service for hørselshemmede: Høytaleranlegg med teleslynge bør inngå i alle møteplasser for eldre. Høretelefoner i et trådløst nettverk må også inngå som en del av utstyret.
- Gjennomføring av effektiviseringstiltak i samfunnet som følge av den teknologiske utviklinga, kan skape nye problemer for blant annet eldre som ikke behersker den nye teknologien og dessuten kan ha nedsatte sansefunksjoner. Det må etableres spesielle løsninger for slike kundegrupper.
- Eldre må sikres tilfredsstillende tilgang til bank- og betalingstjenester selv om antall banker/bankfilialer reduseres.
- Det bør etableres en fast organisert tjeneste f.eks. via folkebibliotek, frivillighetsentral, kommunalt servicekontor, hvor eldre kan henvende seg ved behov for hjelp med digitale tjenester.
- Arbeide for å opprette et sentralt Eldreombud.

Foto: Susanne Forsland

TRANSPORT

En forutsetning for aktiv deltakelse

I Norge er det en uttalt målsetting å opprettholde en spredt bosetning. Mobilitet er ofte en forutsetning for aktiv deltakelse, og transportmulighetene vil i mange tilfeller være en utfordring. Denne utfordringen blir større i eldre år.

Bruk av egen bil er for de fleste den vanligste og beste transportformen fordi offentlig transport ofte ikke er tilgjengelig. Muligheten for å ta del i kulturelle aktiviteter eller andre aktiviteter blir derfor også et spørsmål om tilgang på transport.

Omstruktureringer i næringsliv og offentlig virksomhet fører til at avstanden til butikker og serviceinstitusjoner blir lengre for flere. Ofte finnes disse tilbudene kun i kommunesentra. Offentlig transport må derfor legges opp slik at alle har mulighet for å oppsøke butikker og serviceinstitusjoner minst en gang i uken.

Når det gjelder ordninga med TT-kort, må informasjon om ordninga bli bedre for potensielle brukere. Oppfølgingsrutiner i forhold til brukerne bør bli bedre slik at man kan fange opp endringer i forhold til de brukerne som har fått tildelt TT-kort.

Tiltak

- Felles transport i drosje bør iverksettes, jf. serviceskyss i Sogn og Fjordane og noen kommuner i Nordland.
- Gjennomføring av kurset Bilfører 65+ vil gi ytterligere muligheter for en sikker kjøring i eldre år.
- Begrenset sertifikat utstedes der det kan være en løsning.
- Det må informeres om TT-kortordninga for alle potensielle brukere. Ordninga må få et omfang som tilfredsstillende behovet med lik praksis over hele landet. Og ordninga må opprettholdes også ved innleggelse i institusjon.
- Kollektivtilbudet forbedres og alle skal ha mulighet for å oppsøke butikker og serviceinstitusjoner minst en gang i uka.
- Ledsagerbevisordninga må gjøres bedre kjent.
- Ordninga parkeringstillatelse for forflytningshemmede kan hvis den gis til eldre, gi noen flere eldre mulighet til å delta i sosiale aktiviteter.

Brev til kommunale eldreråd

Eldrepolitisk program 2018-2021 - revidering/rullering

Eldrepolitisk program 2014-2017 ble behandlet av fylkestinget i sak 018/14 og det ble fattet følgende vedtak:

Fylkestinget gir sin tilslutning til innholdet i eldrepolitisk program 2014 – 2017. Fylkestinget ber om at eldrepolitisk program gjenspeiles i fylkeskommunale planer og tiltak. Fylkestinget ber videre om at eldrepolitisk program legges til grunn for det videre arbeidet i utvikling av eldrepolitikken i fylket.

Grunnlaget for Eldrepolitisk program finnes i innledningen til fylkesplan for Nordland 2013 – 2025, vedtatt i sak 008/13: *Et likestilt samfunn er et samfunn der alle borgere deltar i samfunnet på like vilkår; der kjønn, etnisitet, sosioøkonomiske forhold, religion, alder og funksjonsevne, ikke forringer levekår og livsmuligheter. Likestilling og mangfold er sentrale faktorer for å skape en positiv regional utvikling både i Nordland som helhet og i fylkets regioner.*

Fylkeseldrerådet inviterer alle kommunale eldreråd i Nordland til å komme med innspill til revidering av programmet. Fylkeseldrerådet har ingen overordnet myndighet overfor de kommunale eldrerådene, men ønsker likevel ett tett samarbeid i arbeidet for levekårene for den eldre delen av befolkningen i fylket.

Fylkeseldrerådet viser til hovedtema for nåværende program:

- Aktive eldre
- Arbeidslivet og eldre
- Bolig og universell utforming
- Helse og omsorg
- Kultur og sosiale relasjoner
- Minoriteter
- Service
- Transport

Fylkeseldrerådet ber om at de kommunale eldrerådene drøfter om det er andre hovedtema som bør tas inn i det reviderte programmet og om noen av dagens tema bør endres. Det er fint om dere har synspunkt på tiltak, både vedtatte tiltak og forslag til eventuelle nye tiltak. Det er også ønskelig at eldrerådene mener noe om hvem som skal være ansvarlig for tiltakene i programmet. Er det den enkelte, kommunen, fylkeskommunen, staten eller andre?

Forlag til arbeidsmåte - interkommunalt samarbeid i høringsprosessen

Ved forrige rullering av Eldrepolitisk program (2013) var det bare 11 av 44 kommunale eldreråd som deltok i den første fasen med å komme med innspill. Fylkeseldrerådet ønsker at flere kommunale eldreråd involverer seg, og derfor tillater vi også denne gang å foreslå at kommunale eldreråd samarbeider om å komme med innspill til rullering av eldrepolitisk program. Vi ser for oss at nabokommuner kan samarbeide og at den største kommunen i området tar initiativ til fellesmøte for eldrerådene i sitt område. Det presiseres at dette kun er et forslag som de kommunale eldrerådene kan velge å følge eller la være å følge. Eventuelle kostnader ved slike møter må dekkes av de kommunale eldrerådene selv/den enkelte kommune. Fylkeseldrerådet har også laget et forslag til organisering av et eventuelt slikt samarbeid, jf. vedlagte kommuneoversikt.

Nordland fylkeseldreråd oppfordrer alle kommunale til eldreråd å benytte anledningen til å komme med innspill innen 1. oktober 2017.

Framdriftsplan

Etter denne første runden der de kommunale eldrerådene inviteres til å komme med innspill, vil fylkeseldrerådet utarbeide forslag til nytt eldrepolitisk program for perioden 2018 - 2021. Dette forslaget vil så bli sendt ut på høring. Målet vårt er at revidert program skal godkjennes av fylkestinget i februar 2018 og at det skal tre i kraft fra da.

Det er de eldre selv som best vet hvilke ønsker og behov som må dekkes. Sammen bør vi kunne lage et godt og forpliktende program for eldre i hele Nordland.

Fylkeseldrerådet ønsker de kommunale eldrerådene lykke til med denne første runden i arbeidet med å revidere det eldrepolitiske programmet!

Med vennlig hilsen

Tone-Lise Fische
rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke underskrift.

Til kommunale eldreråd

Eldrepolitisk program 2018-2021 - høring

Vi viser til varsel om høring av Eldrepolitisk program 2018-2021 i brev 23. oktober i år.

Utkast til program sendes med dette på høring til alle kommunale eldreråd. Høringsfrist er satt senere enn først forespeilet, da det ansees som viktig at alle kommunale eldreråd skal få mulighet til å gjennomgå programmet, og gi innspill til det endelige resultat.

Høringsfrist er 1. februar 2018.

Dersom fristen er vanskelig å holde ber jeg om at dere tar kontakt med meg på e-post Tonfis@nfk.no eller telefon 975 23 570.

Med vennlig hilsen

Tone-Lise Fische
rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke underskrift.

Antall 67 – 79 år					Antall 80+ år			
	2020	2030	2040	Økning	2020	2030	2040	Økning
Nordland	31873	36208	39995	8122	12 981	20066	27075	14094
Hele landet	598499	706156	837157	238658	234973	378237	528601	293628

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Høy nasjonal vekst mai 2017

	Antall 67 – 79 år					Antall 80			
	2020	2030	2040	Økning	Rel. økn %	2020	2030	2040	Økning
Østfold	37486	43137	52673	15187	35,20 %	13074	14032	22700	9626
Akershus	64489	78254	100444	35955	43,40 %	21608	24054	40884	19276
Oslo	56238	68446	85059	20804	44,20 %	21579	21544	35211	13632
Hedmark	28197	31305	35598	8001	33,70 %	11078	11034	17100	6022
Oppland	26418	29361	33611	7094	31,20 %	10365	10626	16322	5957
Buskerud	34269	39837	48116	11288	39,10 %	12047	12762	21271	9224
Vestfold	31156	37395	44242	10983	41,70 %	11233	12245	19275	8042
Telemark	23283	26349	29878	6745	34,30 %	8774	8954	14234	5460
Aust-Agder	14562	17053	19886	5186	43,80 %	4761	5109	8653	3892
Vest-Agder	20133	24573	29827	7614	45,00 %	7629	8096	12588	4959
Rogaland	45490	57867	69563	20731	55,60 %	16233	17427	28438	12205
Hordaland	55729	66629	78841	20267	43,50 %	21953	23173	36070	14117
Sogn og Fjordane	13675	16236	17531	4772	41,00 %	6105	6271	9041	2936
Møre og Romsdal	33340	39243	42834	12489	45,70 %	13558	13735	21260	7702
Sør-Trøndelag	34809	40626	47901	11536	39,60 %	12521	12967	21248	8727
Nord-Trøndelag	18184	20484	23133	5243	34,20 %	6705	7033	11180	4475
Nordland	31873	36208	39995	8486	30,80 %	12280	13041	19904	7624
Troms	19954	22663	25706	5895	35,20 %	6557	7171	12025	5468
Finnmark	9214	10490	12299	2612	33,90 %	2868	3188	5210	2342

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Høy nasjonal vekst mai 2017

	Antall 67 – 79 år				Antall 80 år og oppover			
	2020	2030	2040	Økning	2020	2030	2040	Økning
Bodø	5410	6835	8246	2836	2172	3856	4957	2785
Narvik	2288	2822	2997	709	1080	1454	2069	989
Bindal	276	283	227	49	103	168	221	118
Sømna	285	300	371	86	119	190	230	111
Brønnøy	949	1190	1489	540	390	590	762	372
Vega	201	110	223	22	92	133	160	68
Vevelstad	100	87	84	-16	28	56	79	51
Herøy	266	305	300	34	90	162	173	83
Alstahaug	1030	1155	1300	170	359	643	878	519
Leirfjord	275	267	358	83	114	170	264	150
Vefsn	1799	1978	2166	367	803	1174	1486	683
Grane	230	224	230	-	109	142	173	64
Hattfjelldal	249	207	225	-24	102	163	166	64
Dønna	231	247	242	11	85	143	192	110
Nesna	216	268	282	66	93	140	183	90
Hemnes	668	639	697	29	295	434	505	210
Rana	3198	3756	4256	917	1375	2069	2781	1406
Lurøy	282	287	330	48	134	184	151	17
Træna	59	69	88	19	27	32	48	21
Rødøy	180	196	197	17	76	115	151	29
Meløy	862	946	1060	198	376	532	712	336
Gildeskål	304	328	309	5	144	201	255	109
Beiarn	198	193	170	-18	86	125	147	61
Saltdal	750	741	765	15	269	467	584	345
Fauske	1400	1490	1558	158	529	897	1146	617
Sørfold	343	315	310	-33	128	215	252	24
Steigen	448	440	489	41	172	274	338	166
Hamarøy	314	307	264	-50	108	187	240	132
Tysfjord	225	325	317	92	113	206	259	238
Lødingen	361	387	345	-16	153	231	297	144
Tjeldsund	234	197	209	25	101	153	170	69
Evenes	257	218	207	-50	92	167	187	95
Ballangen	414	441	410	-4	165	262	337	172
Røst	66	96	104	38	42	43	69	27
Værøy	106	95	137	31	49	71	80	31
Flakstad	190	203	225	35	108	129	158	50
Vestvågøy	1423	1679	1889	466	590	885	1230	640
Vågan	1245	1469	1552	307	476	757	1102	626
Hadsel	1218	1282	1394	176	463	456	977	514
Bø	438	468	462	24	249	291	347	98
Øksnes	604	702	833	229	243	386	522	279
Sortland	1255	1511	1746	491	436	754	1112	676
Andøy	769	776	860	91	334	505	593	259

Lorem ipsum dolor

